

יש לו רק הסבר אחד — ולא עשרה הסברים. אני חושב שהחברה בנוייה לפי עיקרון כזה. אין לה כל־כך הרבה הסברים. ישנן רק רמות־הבנה שונות. הצורך בהתפתחות שלו הופך למדעי יותר. לבחון דברים. עכשיו הוא בוחן כשהוא מנוכר. אם אתה מזדהה עם הנושא שאתה עוסק בו, אז אתה לא בודק אותו נכון. אם אתה מנוכר לנושא — אתה בודק אותו נכון. זה דבר שמביא את החלוקה שקיימת לכל אורך תולדות הצורך באלף השנים האחרונות. בין אנשים שהיו מנוכרים בתוך האטלייה. מעורבים בתוך החיים. ולהיפך.

• תן דוגמאות.

למשל, הצורך האמריקאי שהוא רק אמריקאי. והו צורך שמנוכר, ובודק יותר את הבעיות. בודק כמו וארמאר * שהיה מנוכר לחלוטין. וצייר בסך־הכל את הרחוב שלו. לאונרדו דה־וינצ'י היה מנוכר. לעומת זאת, מיכלאנג'לו היה מעורב בדברים, ובחן דברים רק דרך האישיות שלו. אז אישיות גדולה מביאה צורך גדול, אבל הוא לא ציור־מדעי. הצורך המדעי הוא בסטודיו. זה חדר־העבודה שאתה מנוכר מהחיים. בודק דברים, ומצייר אותם ברגע שזה מסוכסם אצלך בראש. במילים אחרות. אתה לא הולך ומשחק בכל מקום את האמן. בחן הנוף אתה מסתכל כמו צייר. אם אתה בתוך הנוף, אז תהיה מבטוט מסתובב. אתה בחברה. או תהיה בחברה. אל תהיה הצייר בחברה. אל תחשוב לכל מקום את הבגא'ו שלך. ההתפתחות אצלי היתה כזאת שחיפשתי

שראיתי שאני מסוגל להעביר ולתת דברים שאסילו אני לא הצלחתי להגיע אליהם. דברים שאני רואה בהם את החשיבות. אזי אמרתי שאני רוצה ללכת וללמד. **יש ציירים ישראליים שאתה חש אליהם קירבה בציורך?** איוואן שוויבל. למרות שאנחנו מנוגדים, באים מקצוות שונים. הוא מעורב בסטודיו שלו עם הציור. אני מנוכר. אבל ההקבלה היא כל־כך גדולה, שבסופו של דבר הוא רואה דברים בצורה יוצאת מן־הכלל. הוא רואה אותם אישית, ואני רואה אותם דברים עם הנושא. כך שהרישום־המדעי שלי והרישום שלו חופפים, בסיומו של דבר. חוץ מזה: מה שמצחיק אותי — הוא כבר טוב.

• תן דוגמה.

זה מסובך. אם רואים את הציור שלי, או אמרים: כבר ראינו ציור כזה בכל העולם. אין ספק שראו דברים כאלה בכל העולם. אני לא מחפש את הרגע שלא ראו את הציור שלי בכל העולם. זה מאפשר לי לצייר באופן ענייני יותר. משוחרר מהשקפה. משוחרר מאיטרפטציה. ואת זה אני עושה בתנוג. ההתפתחות שלי היא לקראת ביטול עצמי במכסימום. ואם אצליה ב־50 אחוז. זה כבר המון.

• אז מה תפקיד הציור שלך?

אני רק מעביר. מתייחס אל עצמי כאל אחד המתווכים. לעומת זאת, הרבה מהחברים שלי שמציירים במשך נגיד 17 שנים האחרונות, הם אנינים ועדינים ואנשים במלוא הכישרון. אני מכבד את האנינות. אבל זה בסך־הכל כלי־עבודה למשהו. מה הציור הוא היום בן 40 וְעדיין מפגין את כלי־העבודה שלו, אני חושש שהוא יעשה את כלי־העבודה הכי טובים שבעולם, אבל לעבוד — הוא לא יעבוד בהם אף פעם! העולם מלא בכישרון, מלא טובה טעם. הם בסך־הכל מציגים מכשירים, אבל האמירה האמיתית איננה להם. זאת אומרת, אדם עם נתון של צייר, שאני חושב כי בתקופת־הרנסנס לא היה צייר, אלא אחת השוליות. וזאת אומרת, הוא לא היה צייר, אלא של לאונרדו דה־וינצ'י. משום שהשילוש שלו, כנ־מור, העולם מוצף בכישרון. ערך — יש למעטים מאד בעולם.

לצייר את זוכיר־הקיבוץ

אז אם אני מחפש כאן את הציורים המצחיקים בארץ, יש למשל שרון זגבי. מחפש את הרגע הצחיקו אותי, הם קיבלו אצלי קרדיט ענק. ציור שלא מצחיק — לא שווה.

• ומי עוד?

הציור של שטרייכמן הוא פנטאסטי. הציור של זריצקי של אביבה אורי. אבל השפה שהם מדברים בה עד היום, זו שפה חסרת מגע עם אנשים שהופכת להרצאת דברים. למנוולוג: אני אומר לכם את זה ואת זה. קבלו את זה או אל תקבלו...

• מה זאת אומרת ציור שמצחיק אותך?

יש בציור ובחיים שני דברים: בדיחה והומור. הבדיחה היא פואנטה, ההומור הוא תהליך. אני חסיד של התהליך. אני מבין את הצחוק גם כשלא זורקים לא את הפואנטה, הפואנטה זה בדיחה שיש לה האיות הפרטית שלה, לא שאני שוכב ממנה על הארץ. אבל אני לא צוחק. לא לומד מזה שום דבר. מהומור שמבני על תהליך, שבכל שניה בו התפתחה הבדיחה. היא הגיעה, קיים אצלנו בתיאטרון הוויכוח שלא אוהבים את ניסים אלוני. הוא בנוי על תהליך ולא על פואנטה. תנוך לוויין בנוי על פואנטה, אבל יודע את גדולת התהליך. אבל הוא לא מגיע לתהליך. ייתכן שהוא יגיע, בהתפתחות שלו. אבל בציור אסור להתייחס בצורה היסטורית ותהומית. יש אנשים שחושבים שעצם היחס הרציני הופך את זה לרציני. היחס הרציני לא הפך עוד שום דבר לרציני... הרצינות עצמה צריכה קצת צחוק. היא אינה זקוקה למליץ־יושר של יחס־רציני.

• מי החברים שלך?

אלה שאני שותה איתם. זה שכנים, או אנשים שהוליכים אתי לאותו בית. זה החיים. יש אנשים שחושבים שהישיבה הרצופה ימים על ימים בתוך בתי־קפה זה לא מתאים לאיש מבוגר. לצייר. חושבים שצריך לשבת בתוך הסטודיו ולצייר וכו' וכו'.

• ואז מתי אתה עובד?

אני עושה במשך שבוע־שבועיים אותה כמות העבודה שאחרים עושים במשך שנה. אני מגיע לזה הרבה יותר מוכן מאשר הם. הם מתלבטים על הכד. אני מתלבט בבית־הקפה. בין שתייה לשתייה, אם לשתות היום או לא. זה החיים. תחיה אותם עד הסוף. אם תתחיל לעשות מזה ציור, או אי־אפשר לצאת עם זה ראש. אצלי, לכן, פיתאום, בתקופה מסויימת, יש כל החומר לצייר, ואני מתיישב או בתוך האטלייה. אבל אני לא מכריח את עצמי למישהי. על אף שלפעמים אני רואה את זה כמו אידיאל שאני יכול להגיע אליו. זהו הסיפור. סיפור עצוב מצחיק משעמם.

• אתה סקרן לדעת מי רוכש את הציורים שלך?

לא רוצה לדעת מי קונה. לא מעניין אותי מי קונה. פעם, בהתפתחות האישי שלי, היתה חשיבות שהציורים יהיו רק אצל אנשי עילית מסויימת. היום התברר לי שהעילית תזאת היא לא העילית שצריכה את התמונות, אלא עילית שצריכה להחביא את התמונות, מפני שהם הרבה יותר נגדה מאשר לטובתה.

• ציירים צריכים להיות מוכנים? עבודותי הם.

מה שצייר פחות מובן, הוא גם לי מובן לעצמו. אין כאן חוכמות. הצייר הטוב תובע ויתור על רעיונות גדולים מאוד. לא לזרוק פצצה לתוך הקהל, אלא להיות איתו בדרושיח מתמיד.

• הציורים שלך נושאים בשורה לאנושות?

אני לא־כיליך חכם. אני לא איש־בורות. אני איש חקלאי עובד־אדמה, ומגדל ילדים.

• מהן תוכניותיך האמנותיות לעתיד?

קיבלתי מחבר את רשימת האישים שעליהם בנוייה המדינה. אני חולם על עשיית הפורטרטים שלהם. להציג את 30 הפורטרטים של אלה שתרמו הרבה למדינה, בתחומי הכלכלה, התיאטרון והקרימינולוגיה. אף אחד עוד לא עשה את זה. הייבנים לעשות את זה בשביל הערכים של המדינה. אני רוצה לצייר אותם מבלי שמזמינים אותי לצייר אותם. את אלה שעשו את העולם־העליון שלנו. את אלה שעשו את העולם־החתחת שלנו. האמת היא שאני נמצא יותר זמן עם הקרימינלים. הם שותים יותר. הם חיים יותר. הם בתוך הרחוב. הפוליטיקאים לא יודעים על הרחוב.

„הרכילות — זה הדבר הכי מעניין. בלופים — זה מעניין. להשמיע זה מעניין.“

• הגעת לתזאביב מקיבוץ. מחברה עם מחויבות גדולה. זה משפיע על ציורך?

ההיפך. ייתכן שהביטול, אני זוכר עד היום את הדרישות שהקיבוץ תעמיד לי. באחת האסיפות אמרו: „אתה לא מצייר אותנו — אתה מצייר אבסטרקט.“

• באו אליך בקיבוץ עם דרישות אמנותיות?

הם לא הגיעו לדרישות של סטנדרט מסויים, אבל אמרו: „לפחות, אם אתה רוצה מאיתנו משהו, אנחנו רוצים ממך משהו.“ מערכת של הליפין — בלי גמול, אבל עם תחליפים. עשו מיסחר: אתה רוצה עוד יום ציור בשבוע — אז תצייר את הרפתן. אתה רוצה ארבעה ימים בשבוע — אז תצייר את המזכיר. הדברים לא נאמרו במפורש. נרמזו.

• אתה מתמתן עם השנים?

מקבל יותר סבלנות. עד גבול מסויים. וגם זה נגמר. יש אנשים שיש להם את זה בגיל 18, אורך־רוח ועד ככלל. אלה שגולדו להיות סקדיים.

• מה מעניין אותך מהחיים הסובבים אותך?

הרכילות — זה הדבר הכי מעניין. בלופים — זה מעניין. להשמיע זה מעניין. אבל יש לי חולשה אחת. כאשר אני עם חבר, או אני עד הסוף, אפילו אם חברים טעו, או אני לא אמר להם. לא מעיר להם שום טעו. חבר בכל הצרות שלהם. לא מעיר הערות לחברים. **האם למדת לצייר באקדמיה, או בבית־ספר לאמנות?**

יש בית־ספר יותר טוב. בסיפריאמנות. ברפרודוקציה ציור. למדתי להיות נכון. לראות נכון זה להבין נכון. אם אתה רואה ראות תפיסות שונות. כל אדם שיראה נכון, יקבל אמתי־מיה. אחלי לא־כל־כך משוכללת — אבל אמתי־מיה. העורה הכי גדולה שניתנה לי, זה היה בסמינר בן 30 יום של התנועה־הקיבוצית. שם אמרו לי איך עושים ציור. שיש שני שחורים, אחד כהות, ואחד שהוא צבע. זה היה הקליק שלי. עד לאותו רגע עשיתי את הכי רע. מאתו רגע גיוונתי לפחות את מה שאני עושה. הבעייה היא להבין.

• איך אתה מסתדר כמורה באקדמיה־לאמנות?

אני מלמד אנשים מתוך סיבה אחת. שאני רואה בלימוד עניין הרבה יותר רציני משבצור עצמו. ברגע

דרך להגיע אל שיא הניכור. תהליך הכרחי זה הביא אותי לזאת על הרישום שלי. ואם אני רושם כיום דברים, זה בדרך ההקרנה. מקרין על הנייר.

לקראת ביטול עצמי במכסימום

• אתה מחפש פשטות כמלאכת הציור שלך?

הטעות הפכה אותי בשלב מסויים אדם כישורני מאוד. אוהבים את הטעות. אוהבים את התיסבוב. עם הפשטות לא יודעים להסתדר. את הישירות לא יודעים להבין. לכן הורדתי מעצמי את היד שלי. זאת אומרת, המאנייה הסתלקה.

• אבל היו לך תקופות מאנייריסטיות.

בטת. הכל התחיל ממאניירה. אחר־כך שילבתי מאניירה בתוך חשיבה אידיאית. ואחר־כך, בשלב התפתחות מסויים, עובתי אנו המצאה ועשיתי הרבה עבודות על־סמך עבודות של אחרים.

• למשל?

ואלאסקאו. וארמאר. זה כבר הרבה, וליאונרדו דה־וינצ'י.

• ציירת על־פיהם כתירגוד?

קודמיל כקדיט שהם קיבלו. אחר, הסכתי מעצמי את המחשבה, את התפיסות האמנותיות של עכשיו להמי ציא איזה דבר. יש הבדל בין המצאה ותגלית. אני בכלל לא מחשיב המצאה. רק גילויים משכנעים. הם קיימים, ורק צריך לפתח אותם. להסביר, או לשכלל. הסתמכתי הרבה מאד על דברים שנעשו — ולא חזרתי עליהם.